

LA TRADUCCIÓ DEL LLENGUATGE PARLAT. LA FICCIÓ DE L'ORALITAT, ENTRE LA NORMA PRESCRIPTIVA I LES NORMES D'ÚS

L'ORALITAT LITERÀRIA¹

La introducció del llenguatge parlat a la creació literària és una avenç relativament recent, és a dir, no s'ha donat fins a l'època moderna (Narbona Jiménez 2001), i presenta un procés pausat que només s'ha pogut produir gràcies a determinades condicions de producció i, sobretot, de recepció literària, concretament la disposició dels lectors d'afrontar un text d'aquestes característiques. No obstant això, l'oralització de la literatura s'efectua a partir de la selecció d'una sèrie de trets que es consideren típics del llenguatge parlat i no representa en cap cas la simple «transcripció» del registre col·loquial.

Si des d'aquesta perspectiva l'ús del llenguatge parlat en la literatura ja forma un tema digne d'estudiar, resulta encara més important analitzar les solucions que es donen en les traduccions d'obres literàries que fan servir el registre col·loquial o altres fenòmens relacionats amb l'oralitat en la parla de les veus fictícies. Sovint les solucions que adopta determinat autor ja representen una situació límit en la llengua original, és a dir, se situaran entre la norma prescriptiva i les normes d'ús, per la qual cosa xoquen amb el sistema establert per a l'ús escrit d'una llengua històrica. D'altra banda, les traduccions topen amb el marc establert en la llengua i cultura meta i, per tant, es veuran limitades a una sèrie de possibles solucions que no necessàriament coincideixen amb les que ofereix la llengua original.

Segons la proposta de Goetsch (1985), l'evocació de l'oralitat en un text literari es diu *fingierte Mündlichkeit* («oralitat fingida»), terme sovint rebutjat perquè al·ludiria a una intenció poc lleial de l'escriptor, és a dir, la voluntat d'enganyar el públic.² És obvi, però, que els escriptors no volen enganyar el

1. En el marc del projecte de recerca Hum2007-62745/FILO «L'oralitat fingida: descripció i traducció» (OFDYT), finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència, hem començat a estudiar els problemes exposats anteriorment a base d'un corpus de traduccions fetes entre les llengües catalana, castellana, anglesa, francesa i alemanya.

2. Veg. el *DIEC2*: «l v. tr. [Lc] Fer com si fos certa, veritable, real, etc., (una cosa que no

lector, sinó que volen crear la il·lusió d'autenticitat. En introduir el concepte, Goetsch (1985: 202) tampoc no es referia a una intenció enganyadora, sinó que simplement pretenia atreure l'atenció sobre les diferències que existeixen entre l'oralitat en el text literari i l'oralitat real i autèntica:

L'oralitat en els textos escrits mai més no torna a ser ella mateixa, sinó que sempre serà fingida i, per consegüent, un tret d'estil i sovint també de l'estratègia d'expressió desenvolupada de forma conscient per l'autor en qüestió. Això vol dir, per tant, que no es podrà ni descriure ni avaluar l'oralitat fingida només amb els criteris que regeixen les situacions comunicatives orals de la societat moderna o que siguin vàlides per a una cultura purament oral; més aviat s'haurà de tenir en compte la seva relació amb l'escripturalitat i reconèixer la seva importància com a tret del text escrit.³

Per millorar aquest dilema terminològic, s'han proposat altres termes com ara *ficcional* ('part d'un món no real'), *fictícia* (Freunek 2007: 27; «De ficció, que no té sinó una realitat de convenció», *DIEC2*) o *simulada*,⁴ els quals no analitzarem aquí. Seguint el suggeriment de Freunek (2007: 27-28), parlarem d'*oralitat literària* per referir-nos als enunciats amb trets orals com a elements de textos literaris amb estructura narrativa.

I. EL MARC METODOLÒGIC

Seguint tota una sèrie d'estudis ja realitzats sobre l'oralitat literària, hem adoptat com a marc metodològic comú el model ofert per Koch i Oesterreicher segons el qual es distingeix entre el *codi* (gràfic-fònic), que representa una dicotomia, i la *concepció* (escrit-parlat), que es presentaria com un continu (Koch/Oesterreicher 2007: 20-22). En aquest context, l'oralitat literària s'entén com l'evocació d'una concepció parlada en el codi gràfic i constitueix, per tant, una paradoxa que pot ser explicada recurrent als conceptes de *llenguatge de distància* i de *llenguatge de la immediatesa comunicativa* (López Serena 2007: 144-148) o *llenguatge de proximitat* (Castellà Lidon 2004: 26), el primer dels quals designa l'afinitat entre el codi gràfic i la concepció escrita, i el segon, l'afinitat entre el codi fònic i la concepció parlada. És sobretot aquest últim que permet explicar el funcionament de l'oralitat literària i el que s'ha mostrat útil per a l'anàlisi contrastiva i la comparació de traduccions (Czennia 1992; Henjum 2004; Freunek 2007: 33). Tot i això, cal anar precisant els conceptes fonamentals, ja que en el text literari generalment es neutralitza el codi o, més ben dit,

ho és). *Fingir una malaltia*. [...] 2 v. tr. [LC] Donar com a certa (una cosa imaginada). *Persones que fingeixen trobades amb extraterrestres*. 3 v. tr. [LC] Donar existència mental (a una cosa no real). *Els novel·listes fingeixen històries apassionants*.»

3. La traducció és nostra.

4. El *DIEC2* remet al verb *fingir*.

s'hi introdueix, entre altres recursos, mitjançant la puntuació i la divisió del text en apartats, d'una banda, i els verbs declaratius i fórmules per introduir la intervenció del personatge, de l'altra (Freunek 2007: 36-37). Si, tot i això, s'imiten els trets del codi fònic realitzats en una situació d'immediatesa comunicativa en un text literari, sovint es fan servir recursos gràfics que permeten reflectir determinats fenòmens prosòdics com, per exemple, allargaments sil·làbics o altres elements típics del discurs oral com les vacil·lacions, que es poden representar amb punts suspensius, etc. Si bé la puntuació i la distribució gràfica del text constitueixen àmbits altament codificats, és ben conegut que també són susceptibles a innovacions, com mostren els casos de Céline (Blank 1991) i de Vargas Llosa (König 2002; Cadera 2002).

La necessitat d'elaborar el component semiòtic del model proposat per Koch i Oesterreicher no s'ha imposat només amb l'anàlisi de textos literaris. Les propostes de revisió s'han presentat més aviat en descriure les formes més recents de comunicació sorgides arran de les noves tecnologies (Kattenbusch 2002; Dürscheid 2003; Kailuweit 2009). Tot i això, la traductologia hauria de mostrar interès per anar elaborant el model, ja que li podria ser útil en la recerca de la traducció audiovisual.

Deixant de banda les crítiques, la utilitat del model proposat per Koch i Oesterreicher es fa palesa a l'hora d'aplicar-lo a l'anàlisi contrastiva i a la traducció. D'una banda, ofereix la possibilitat de distingir entre els trets universals i les característiques historicoidiomàtiques de les llengües, cosa que permet determinar la invariable traductora (Hurtado Albir 2001: 237-240), i pot atreure l'atenció sobre els trets particulars d'una cultura, com ara la situació comunicativa i la relació dels parlants. D'altra banda, la integració de l'oralitat (Koch 2005) en la cadena variacional (Coseriu 1981: 118-119) permet obtenir una visió de conjunt de tota una sèrie d'aspectes que ja s'han estudiat en traductologia, que s'han descrit, però, més aviat de forma aïllada. Es tracta abans que res de la traducció de la variació diastràtica (els sociolectes) i la variació diatòpica (els dialectes).

II. L'ESTUDI DEL CAS

Per mostrar el funcionament del marc teòric i metodològic ens valem d'un exemple, concretament la novel·la *Un crim imperfecte* (2006) de Teresa Solana (Barcelona, 1962) i la seves traduccions a l'alemany (*Mord auf katalanisch. Ein Barcelona-Krimi*, 2007) i al castellà (*Un crimen imperfecto*, 2008).⁵ Per acostarnos a les veus que «parlen» en la novel·la, mencionem breument que es presenten els esdeveniments des del punt de vista d'un jo narrador, un home jove que

5. A continuació, se citaran per TS = *Un crim imperfecte* (veg. Solana 2006); TSA = *Mord auf katalanisch. Ein Barcelona-Krimi* (veg. Solana 2007); TSE = *Un crimen imperfecto* (veg. Solana 2008).

es diu Eduard, i que queda clara, per tant, la diferència entre l'autora i el protagonista; són veus que els lectors poc experimentats tendeixen a identificar com la mateixa persona. El discurs directe del qual s'ocupa aquesta anàlisi se'ns presenta, per consegüent, a través de la perspectiva del jo narrador.

1. *La situació comunicativa*

En el primer fragment, que prové del capítol 10 de la novel·la i que reproduïm a continuació, s'evoa una situació comunicativa fàcilment comprensible en una altra cultura i llengua. Borja, el germà bessó d'Eduard, li truca el dia de Nadal per dir-li que ha estat assassinada la dona del diputat Josep Font, per al qual treballen tots dos:

FRAGMENT 1

(1)	Quan va sonar el telèfon, encara era al llit fent la migdiada [...] —Prepara't. Passo a recollir-te amb un taxi d'aquí a vint minuts —em va abocar per telèfon.	Als das Telefon klingelte, lag ich noch im Bett und hielt Mittagsschlaf [...] »Mach dich fertig. Ich nehme ein Taxi und hole dich in zwanzig Minuten ab«, überfiel er mich.	[...] y cuando sonó el teléfono [...], yo aún estaba en la cama durmiendo la siesta [...] —Prepárate. Paso a recogerte dentro de veinte minutos— abocó por teléfono.
(2)	—Però, ¿què dius? Si avui és Nadal! —vaig protestar—. ¿Què [<i>sic</i>] vols que se m'emprenyi, la Montse? A més, tinc ressaca...	»Was soll denn das? Es ist Weihnachten!« wehrte ich mich. »Willst du Montse auf die Palme bringen? Außerdem bin ich total verkatert ...«	—Pero ¿qué dices? ¡Si hoy es Navidad! —protesté—. ¿Quieres que Montse se cabree? Además, tengo resaca...
(3)	—Eduard, és un assumpte urgent —va dir molt seriós.	»Eduard, es ist dringend«, sagte er ernst.	—Eduard, es un asunto urgente —dijo con voz de circunstancias.
(4)	—No pot haver-hi res tan urgent, avui...! —vaig repetir—. Au, vés a dormir-la. Ja ens veurem demà!	»So dringend kann gar nichts sein, nicht heute ...«, wiederholte ich. »Na los, schlaf deinen Rausch aus, wir sehen uns morgen!«	—¡Hoy no puede haber nada urgente! —repetí—. Hala, vete a dormir. Ya nos veremos mañana.
(5)	—La Lúdia Font l'ha dinyat —va dir abans que jo aconseguís penjar el telèfon—. Es veu que l'han assassinat. A casa seva.	»Lúdia Font ist tot«, sagte er langsam, bevor ich auflegen konnte. »Sie ist anscheinend umgebracht worden. In ihrem Haus.«	—Se trata de Lúdia Font. La ha palmado —dijo antes de que yo consiguiese colgar el teléfono—. Al parecer, la han asesinado. En su casa.

- (6) —Òndia! »Heiliger Strohsack!« —¡Hostia!
- (7) —M'ha trucat el Lluís Font i m'ha demanat que hi anem de seguida. Estan esperant el jutge. »Lluís Font hat mich angerufen und gebeten, daß wir sofort kommen sollen. Im Moment warten sie auf den Richter.« —Me ha llamado el diputado y me ha pedido que vayamos enseguida. Todavía están esperando al juez.
- (8) —Però, Borja, nosaltres, ¿què coi hi pintem? [...] (TS: 99-100) »Aber, Borja, was zum Teufel haben wir denn da zu suchen?« (TSA: 107-108) —¿Y qué coño se supone que pintamos nosotros? —Yo también empecé a alarmarme—. (TSE: 112-113)

En el segon fragment, extret igualment del capítol 10, Eduard ha de justificar davant la seva dona per què ha de sortir de casa el dia de Nadal.

FRAGMENT 2

- (9) Com que no tenia temps d'inventar-me una mentida, vaig decidir explicar a la Montse més o menys la veritat. [...] Da mir keine Zeit blieb, eine Lüge zu erfinden, beschloß ich, Montse in etwa die Wahrheit zu sagen. [...] Puesto que no tenía tiempo para inventar nada, decidí contarle a Montse la verdad. [...] —¿Qué tipo de indagaciones? —preguntó. Su tono oscilaba entre la curiosidad y la preocupación—. ¿Qué no os dedicabais a asesorar sobre inversiones, Borja y tú? —¿Quina mena d'indagacions? —va preguntar encuriosida i amoïnada—. ¿Que no us dediqueu a assessorar sobre inversions, tu i el Borja? »Was denn für Nachforschungen?« fragte sie halb neugierig, halb ängstlich. »Ich dachte, ihr macht Anlagenberatung.« —Claro, pero es que los cuadros y las obras de arte también son inversiones, ya lo sabes...
- (10) —Esclar, però els quadros i les obres d'art també són inversions, ja ho saps... »Auch Gemälde und Kunstwerke sind Geldanlagen, wie du ja weißt ...« —Claro, pero es que los cuadros y las obras de arte también son inversiones, ya lo sabes...
- (11) —Doncs no entenc què dimonis tenen a veure els vostres negocis amb això que dius que ha passat —va argumentar la Montse—. ¿Hi han entrat lladres? ¿Que potser la [sic] mort ell? Ah, esclar, és això...! Un altre cas de violència de gènere! »Trotzdem kapiere ich nicht, was eure Arbeit mit dem zu tun hat, was da angeblich passiert sein soll«, bemerkte Montse. »Ist eingebrochen worden? Hat er sie vielleicht selbst umgebracht? Ah, genau, das wird es sein ...! Wieder mal ein Fall von ehelicher Gewalt!« —Pues no entiendo qué narices tienen que ver vuestros negocios con un asesinato —argumentó—. ¿Han entrado ladrones? ¿O quizá ha sido él? ¡Ah, claro, es esto...! ¡Otro caso de violencia de género!

- (12) —Dona, no ho crec... —vaig dir mentre em vestia. Tant de bo el Borja arribés aviat i m'estalviés l'interrogatori—. Potser ha estat un robatori, com dius...
 »Na hör mal! Das glaube ich ja nun nicht gerade ...«, sagte ich, während ich mich anzog. Hoffentlich kam Borja bald und erlöste mich aus diesem Verhör. »Möglich, daß es ein Raubüberfall war, wie du ja schon gesagt hast ...«
 —Mujer, no creo... — dije mientras empezaba a vestirme. Ojalá Borja llegase pronto y me ahorrara el interrogatorio—. A lo mejor se trata de un robo, como dices...
- (13) —No sé per què us hi heu d'embolicar, en una cosa així... —va rondinar. Un dia de Nadal...! I, a més, si hi ha polítics pel mig, val més que vagis amb compte. Ja sabem com les gasten... —va alçar les celles i es va posar seriosa—. Fesme cas i no t'hi emmerdis, Eduard. Tinc un presentiment estrany, un no-sé què aquí, a l'estómac. (TS: 100-101)
 »Ich verstehe nicht, wieso ihr eure Nasen da reinstecken müßt ...«, knurrte sie. »Am Weihnachtstag ...! Und wenn auch noch Politiker darin verwickelt sind, dann sei mal lieber vorsichtig. Daß die nicht lange fackeln, wissen wir ja ...« Sie hob die Augenbrauen und wurde ernst. »Hör auf mich, und halt dich da raus, Eduard. Ich hab' so eine seltsame Vorahnung, so ein mulmiges Gefühl im Bauch.« (TSA: 109-110)
 —No sé por qué tenéis que implicaros en una cosa así...! —refunfuñó—. ¡Un día de Navidad...! Y además, si hay políticos de por medio, será mejor que vayas con cuidado. Ya sabemos cómo se las gastan... —Arqueó las cejas y se puso seria—. Hazme caso y mantente al margen, Eduard. Tengo un presentimiento extraño, un no sé qué aquí, en el estómago. (TSE: 113-114)

Segons Koch/Oesterreicher (2007: 30-35), hauríem de constatar una diferència entre les dues situacions comunicatives evocades, ja que el model suggereix una afinitat entre la concepció parlada i el codi fònic, com ja hem dit. La conversa telefònica, però, no compleix amb tots els paràmetres típics d'una situació de la immediatesa comunicativa, ja que hi falta, en primer lloc, la proximitat física entre els interlocutors, per la qual cosa s'hauria de situar més lluny de l'extrem de la immediatesa comunicativa, i així és realment en el continuïum que proposen Koch/Oesterreicher (2007: 35). Si comparem els dos fragments, ens adonem que gairebé no hi ha diferències en la verbalització de les converses, cosa que s'explica per la necessitat que s'imposa en un text literari d'evocar amb claredat el codi oral (Freunek 2007: 36), és a dir, s'ha d'introduir el mitjà oral mitjançant determinats indicis que hi fan referència. Podem observar, per exemple, l'ús del guió llarg en català (i en castellà, la *raya*) per indicar la intervenció d'un personatge —segons les convencions ortogràfiques, en alemany es fan servir les cometes. A més, hi ha els verbs declaratius com ara *vaig protestar* en (2), traduït per *wehrte ich mich i protesté*.

Creiem que es poden considerar universals les dues situacions comunicatives i també els recursos literaris que l'autora fa servir per evocar la immediatesa

comunicativa. La distribució del rol social dels interlocutors es podria classificar, en canvi, de particular, sobretot quant al fragment 2, en el qual es verbalitza la relació entre els dos gèneres. L'obligació de justificar-se per part d'Eduard, i que ja es manifesta en (2), podria causar problemes de comprensió en aquelles cultures en les quals el paper de la dona està socialment més restringit.

2. *Els recursos lingüístics - trets universals vs característiques historicoïdiomàtiques*

A continuació, analitzem breument els recursos lingüístics més importants que es poden observar en la construcció de les converses; primer ens dedicarem als trets universals de l'oralitat. En els dos diàlegs destaca, ja a primera vista, la forta elaboració de l'àmbit pragmàtic i discursiu. No es tracta només de l'alternança entre pregunta i resposta que fa progressar l'intercanvi d'informació entre els interlocutors ficticis i, en última instància, la trama i, per tant, satisfà la curiositat del lector. Hi ha tota una sèrie de marcadors discursius, interjeccions i modalitzadors que ajuden a evocar l'espontaneïtat, l'emocionalitat i l'avaluació subjectiva típiques de la immediatesa comunicativa.

Eduard reacciona davant l'exhortació de Borja amb la negació, introduïda, en la rèplica (2), per *però*, «connector contrastiu bàsic» amb el significat 'oposició' (Cuenca 2002: 3196). Continua amb «què dius?», que es podria substituir per «ni parlar-ne», «ni pensar-hi» o «estàs boig?», etc., «interjeccions fàtiques» que expressen «negació» o «desacord» (Cuenca 2002: 3224). Tot seguit, Eduard es posa a argumentar la seva posició amb «si avui és Nadal». La conjunció *si* en «pròtesis independents» (Salvador 2002: 3006) modalitza l'enunciat fent referència al coneixement compartit, recurs aplicable al castellà, com mostra la traducció. Si bé en alemany s'ha traduït per una frase exclamativa (cf. signe d'exclamació), que evoca l'entonació pertinent en el lector, s'hi hauria pogut introduir la partícula modal *doch*: «Heute ist doch Weihnachten».

Marcadament oral és *és clar*,⁶ utilitzat en les rèpliques (10) i (11) i que serveix per ratificar una afirmació. En la rèplica (10) ajuda a assenyalar l'alternança de locutor i inicia un nou torn de paraula, és a dir, Eduard confirma la suposició de Montse. Igualment serveix, com veiem en (11), per marcar la continuació del discurs del locutor: Montse l'introdueix per seguir raonant sobre els esdeveniments que acaba de saber.

En aquest sentit, la grafia indica la creixent gramaticalització de la locució i el canvi de significat que experimenta (cf. *és clar / esclar*, Cuenca 2002: 3206), un procés semblant al que s'observa, des de fa temps, amb la fórmula rutinària

6. Cf. «clar [...] 6 3 [LC] *és clar* Expressió amb què hom dóna per certa, assegurada, la cosa que es diu» (DIEC2).

si us plau. La grafia *sisplau*, és a dir, la contracció en una sola paraula, confirma la pèrdua del significat lèxic específic. Encara que la diversificació de les grafies causa confusió entre els parlants del català, la reproducció en una paraula apunta a evocar l'oralitat. Per a l'escriptor o autor, aquesta forma té una funció indexical (Torrent-Lenzen 2005) que també evoca una determinada entonació.

Comentant aquest cas, ja hem tocat el problema de les característiques historicoidiomàtiques, però abans de presentar-lo, tornem a un tret universal de la immediatesa comunicativa, concretament les interjeccions. En la rèplica (4), s'hi observa la «interjecció conativa» *au* (Cuenca 2002: 3222), amb la qual es dóna èmfasi en l'inici o la continuació d'una acció (traduït a l'alemany per *na los* i al castellà per *hala*). En la rèplica (6), tenim l'eufemisme *òndia* en lloc d'*hòstia* per indicar sorpresa (Cuenca 2002: 3209); en (8), *què coi* en lloc de *cony* per expressar enuig, etc.

Pertany igualment als trets universals la modalització que, tot i això, es manifesta de manera diferent en cada llengua històrica. Destaca en (2) la frase «Què [*sic* = que] vols que se m'emprenyi, la Montse?», en què es combinen diversos recursos. Hi tenim el datiu ètic, igualment conegut en castellà i català, però que no es pot realitzar en aquest cas concret de traducció; té la funció de reforçar la implicació emocional del parlant (Sinner 2005).

Cal comentar breument la construcció típicament català de la pregunta retòrica «Vols que se m'emprenyi?», amb *que* expletiu (Payrató 2002: 1203), acompanyada per una determinada entonació descendent, capaç d'evocar en el lector el codi oral. S'observa un altre cop en la rèplica (9): «¿Que no us dediqueu a assessorar sobre inversions?», amb la qual Montse sollicita que Eduard li confirmi la seva suposició. Mentre que la traducció al castellà suprimeix el *que* expletiu, com s'aprecia en (2), hem de constatar que s'ha infiltrat en la rèplica (9): «¿Qué no os dedicabais a asesorar sobre inversiones?». Teresa Solana, que ha traduït la novel·la ella mateixa, ha documentat, probablement sense voler, un tret característic del castellà parlat a Catalunya (Sinner 2004: 286-288).

Podríem anar descrivint els àmbits sintàctic i semàntic, però comentem només breument algunes dislocacions, com la que s'observa en (2): «¿Que vols que la Montse se m'emprenyi?» - «¿Que vols que se m'emprenyi, la Montse?», un recurs que no es reflecteix en les traduccions. En tots aquests casos, les dislocacions es marquen gràficament mitjançant la coma o el punt: (4) «No pot haver-hi res tan urgent, avui...!» o (5) «Es veu que l'han assassinat. A casa seva».

Quant a l'àmbit sintàctic, indiquem l'ús dels díctics. Així, per exemple, el lector pot imaginar-se el gest amb el qual Montse assenyala el seu estómac quan diu en la rèplica (13): «Tinc un pressentiment estrany, un no-sé-què aquí, a l'estómac».

Des del punt de vista semàntic, és interessant com l'autora es val de clíexs i estereotips per evocar la situació de conversa real. En els seus raonaments sobre la causa per la qual la dona del diputat ha mort arriba, quasi de manera automàti-

ca, a *violència de gènere*, un tema recurrent en la societat espanyola actual. La represa en la novel·la té un elevat efecte irònic perquè obliga el lector a combinar els coneixements sobre la realitat que l'envolta amb el món ficcional. Si bé veiem que es tracta de recursos d'oralitat, és palès que l'autora els ha col·locat en llocs estratègics. En tota la novel·la, hi ha incisos metaficcionalment que remetent a altres novel·les, gèneres o mitjans i que emplacen la ironia en unitats textuals concretes.

3. La cadena variacional

L'arquitectura concreta de la llengua es manifesta sobretot en el nivell lèxic de registre informal, però igualment en el nivell diatòpic, per l'ancoratge de la trama a Barcelona. Remeten només als següents lexemes i unitats plurilèxiques provinents del llenguatge quotidià, sovint marcats de «populars»: *dinyar-la*,⁷ *no pintar-hi res*,⁸ *emmerdar*,⁹ *dormir la mona*,¹⁰ etc.

Com s'ha constatat repetides vegades, les traduccions documenten certa tendència a la neutralització. Si bé l'expressió *dinyar-la* s'ha traduït al castellà per *palmarla*, en alemany només hi queda una frase neutra: «Lidia Font ist tot» («Lidia Font ha mort»). En el cas d'*emmerdar-se*, s'ha perdut la connotació vulgar en traduir-lo a l'alemany per *sich rausbalten* i al castellà per *mantenerse al margen*. A més, s'ha invertit la perspectiva del locutor dient en les dues llengües meta «mantente al marge» en comptes de «no t'hi fiquis» o «no t'hi emmerdis».

Ja que hem parlat de la cadena variacional, hem de fer referència a la situació lingüística específica i a la distribució de les funcions de les llengües emprades en el domini lingüístic català: concretament, seguint la novel·la, la situació de Barcelona. L'alternança entre el català i el castellà no es pot fer veure a les traduccions (14). Així, per exemple, els dos policies que arriben al lloc del crim parlen castellà, fet que es marca en cursives en l'original. En alemany i castellà, s'ha eliminat, per raons diferents, aquesta alternança:

- (14) —*¡Que este tío se ha comido un bombón de éstos, tú...!*. —va dir el mateix policia—. *Oiga, ¿se encuentra usted bien?* (TS: 106)   »Du, der Kerl da drüben hat eine von den Pralinen gegessen ...! «sagte derselbe Polizist. »Hallo, Sie da, geht's Ihnen gut?» (TSA: 115)   —*¡Que este tío se ha comido un bombón de éstos, tú...!*. —dijo el policía—. *Oiga, ¿se encuentra usted bien?* (TSE: 120)

7. Cf. «*dinyar*: v. tr. [LC] pop. *dinyar-la* Morir» (DIEC2).

8. Cf. «*pintar*: [...] 2 4 [LC] *no pintar-hi res* No tenir-hi cap paper, no importar, no significar res. *Tu, aquí, no hi pintes res*» (DIEC2).

9. Cf. «*emmerdar*: [...] 2 2 intr. pron. [LC] pop. Enredar-se en un negoci o un afer intricat, perillós, etc. *Hi estava d'acord però no es volia emmerdar en aquell afer*» (DIEC2).

10. Cf. «*dormir* [...] 1 12 tr. [LC] *dormir la mona* Dormir a conseqüència de l'embriaguesa» (DIEC2).

La diversitat lingüística i, sobretot, la diversitat d'accents es mostra també en la rèplica (15). Les traduccions recuperen l'accent de la dona d'origen asiàtic, substituint les erres per les eles. L'alemanya, però, compensa l'omissió sil·làbica de *'nseguida* amb la debilitació del fonema [ts] (*Polizei* > *Polisei*):

(15) — <i>Señol en el salón, con policía. Mucha policía</i> —va fer gesticulant amb les mans—. <i>Señola muelta, de repente. Señol vendlá 'nseguida. ¡Espelal!</i> (TS: 104)	»Hell im Salon, mit Polizei«, sagte sie gestikulierend. »Hellin auf einmal. Hell gleich kommen. Sie walten!« (TSA: 113)	—Señol en el salón, con policía. Mucha policía—dijo gesticulando con las manos—. Señola muelta, de repente. Señol vendlá 'nseguida. ¡Espelal! (TSE: 118)

Un altre cas és el de la francesa Camille, que es comunica, segons el text, en castellà; les intervencions d'ella, en canvi, hi apareixen en català. Vegem l'exemple (16), que conté el comentari metalingüístic. L'erra uvular s'imita, en el codi gràfic, amb una -g-:

(16) —Déu meu, Pep, no t'haugia pas reconegut! —va dir la tal Camille amb expressió de sorpresa i en un castellà esgarrapat amb un fort accent francès—. Vull dir que... (TS: 154)	»Herrje, Pep! Ich hätte dich nicht wiedererkannt!«, sagte Camille fassungslos in einem Spanisch mit kratzigem französischen Akzent. »Ich meine du ...« (TSA: 168)	—¡Dios mío, Pep, no te habrgjá rgeconosido!— dijo la ex de mi hermano con expresión de sorpresa—. Quiégo decig que... (TSE: 170)

Les traduccions adopten una actitud totalment diferent cada una de l'altra. Mentre que l'espanyola opta per ressaltar l'accent francès amb dues grafies, -g- i -rg-, a més del *seseo*, l'alemanya no conté cap al·lusió gràfica, només el metacomentari que no fa gaire sentit perquè a cap alemany el francès no li sonaria *esgarrapat* (*kratzig*).

LIMITACIONS I PERSPECTIVES

Acabant aquesta presentació sumària, sembla oportú fer un cop d'ull als problemes i a la utilitat del model i la metodologia:

1. Mitjançant l'aplicació del model de Koch i Oesterreicher a les traduccions és possible sistematitzar els criteris de comparació entre la llengua original i la llengua meta, aplicables a diferents binomis de llengua. Es podran descriure les estratègies de traducció aplicades a l'oralitat i la diversitat lingüística i raonar la necessitat d'emprar-ne algunes. Així, per exemple, la modalització de l'enunciat es realitza de manera diferent en

- català i alemany, raó per la qual es justifica l'ús de les partícules modals en el text meta: «Was soll denn das?» (2), «Was denn für Nachforschungen?» (9), «Na hör mal!» (12) i «wie du ja schon gesagt hast» (12).
2. La integració de la cadena variacional i la diversitat lingüística permet aplicar una visió de conjunt a determinats problemes de traducció (per exemple, la traducció dels dialectes) que abans s'estudiaven per separat. És possible descriure igualment l'alternança de llengua des d'aquesta perspectiva.
  3. L'anàlisi dels trets orals en textos escrits també mostra qüestions obertes en la codificació de cada llengua i documenta, com en el nostre cas, els processos de gramaticalització. Els recursos emprats pels escriptors no passen desapercebuts i la nostra consulta de dos fòrums de discussió (*Questionem* i *WordReference.com*) documenta la confusió entre els altres usuaris davant una grafia com *esclar*.
  4. Si bé hem tocat només de passada el tema de l'autotraducció, les anàlisis poden donar resultats fructífers en aquest àmbit tan específic de la traducció.
  5. A més, l'estudi de l'oralitat literària permet aprofundir en la relació entre el codi gràfic i el codi fònic. Així veiem en la novel·la analitzada una certa inseguretat en el domini de l'ortografia: *l'ha mort / la mort* (11), *què/que* (2), *qué no...* (9). Aquests problemes es fan més palesos en el moment en què ens acostem a l'ús del llenguatge escrit en el correu electrònic, en xats i fòrums de discussió, etc., en què no acostumen intervenir els correctors.
  6. La interacció complexa entre el codi gràfic i el codi fònic en la concepció parlada fa visible també els límits del model, que resideixen en la forta orientació lingüística dels conceptes. En un text literari i, més clarament, en el text audiovisual, cobren pes els recursos paraverbals i no verbals que es fan servir igualment per evocar l'oralitat i que juguen un paper subordinat en el model de Koch i Oesterreicher.

JENNY BRUMME
Universitat Pompeu Fabra

BIBLIOGRAFIA

- Blank 1991: Andreas BLANK, *Literarisierung von Mündlichkeit: Louis-Ferdinand Céline und Raymond Queneau*, Tübingen, Gunter Narr.
- Cadera 2002: Susanne M. CADERA, *Dargestellte Mündlichkeit in Romanen von Mario Vargas Llosa*, Ginebra, Librairie Droz.
- Castellà Lidon 2004: Josep M. CASTELLÀ LIDON, *Oralitat i escriptura. Dues cares de la comple-*

- xitat en el llenguatge*, pròleg de Lluís Payrató, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Coseriu 1981: Eugenio COSERIU, *Principios de semántica estructural*, versió espanyola de Marcos Martínez Hernández revisada per l'autor, 2a ed., Madrid, Gredos.
- Cuenca 2002: M. Josep CUENCA, «Els connectors textuais i les interjeccions», dins Joan Solà et alii (2002, III: 3175-3237).
- Czennia 1992: Bärbel CZENNIA, *Figurenrede als Übersetzungsproblem. Untersucht am Romanwerk von Charles Dickens und ausgewählten deutschen Übersetzungen*, Frankfurt del Main, Peter Lang.
- DIEC2: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana*, 2a ed. [consulta en línia (29-vii-2009): <http://dlc.iec.cat>].
- Dürscheid 2003: Christa DÜRSCHIED, «Medienkommunikation im Kontinuum von Mündlichkeit und Schriftlichkeit. Theoretische und empirische Probleme», *Zeitschrift für Angewandte Linguistik*, 38, 37-56.
- Freunek 2007: Sigrid FREUNEK, *Literarische Mündlichkeit und Übersetzung. Am Beispiel deutscher und russischer Erzähltexte*, Berlín, Frank & Timme.
- Goetsch 1985: Paul GOETSCH, «Fingierte Mündlichkeit in der Erzählkunst entwickelter Schriftkulturen», *Poetica*, 17, 202-218.
- Henjum 2004: Kjetil Berg HENJUM, *Literarische Sprache der Nähe in Original und Übersetzung. Untersucht am Beispiel der Verbspitzenstellung im Deutschen und in Norwegischen*, Bergen, Germanistisches Institut der Universität Bergen.
- Hurtado Albir 2001: Amparo HURTADO ALBIR, *Traducción y traductología. Introducción a la traductología*, Madrid, Cátedra.
- Kailuweit 2009: Rolf KAILUWEIT, «Konzeptionelle Mündlichkeit!? Überlegungen zur Chatkommunikation anhand französischer, italienischer und spanischer Materialien», *PhiN (Philologie im Netz)*, 48, 1-19 [consulta en línia (24-v-2009): www.fu-berlin.de/phin/].
- Kattenbusch 2002: Dieter KATTENBUSCH, «Computervermittelte Kommunikation in der Romania im Spannungsfeld zwischen Mündlichkeit und Schriftlichkeit», dins Sabine Heinemann / Gerald Bernhard / Dieter Kattenbusch (ed.), *Roma et Romania: Festschrift für Gerhard Ernst zum 65. Geburtstag*, Tübingen, Max Niemeyer, 183-199.
- Koch 2005: Peter KOCH «'Parlato/scritto' quale dimensione centrale della variazione linguistica», dins Elisabeth Burr (ed.), *Tradizione & innovazione: il parlato: teoria, corpora, linguistica dei corpora*, Florència, Franco Cesati, 41-56.
- Koch / Oesterreicher 2007: Peter KOCH / Wulf OESTERREICHER, *Lengua hablada en la Romania: español, francés, italiano*, trad. d'Araceli López Serena, Madrid, Gredos.
- König 2002: Brigitte KÖNIG, *Speech appeal: Metasprache und fingierte Mündlichkeit im Werk von Mario Vargas Llosa*, Tübingen, Gunter Narr.
- López Serena 2007: Araceli LÓPEZ SERENA, *Oralidad y escrituralidad en la recreación literaria del español coloquial*, Madrid, Gredos.
- Narbona Jiménez 2001: Antonio NARBONA JIMÉNEZ, «Diálogo literario y escritura(lidad)-oralidad», dins Rolf Eberenz (ed.), *Diálogo y oralidad en la narrativa hispánica moderna. Perspectivas literarias y lingüísticas*, Madrid, Verbum, 189-208.
- Payrató 2002: Lluís PAYRATÓ, «L'enunciació i la modalitat oracional», dins Joan Solà et alii (2002, II: 1151-1220).
- Questionem: QÜESTIONEM [consulta en línia (29-vii-2009): <http://www.questionem.com/node/view/332>].

- Salvador 2002: Vicent SALVADOR, «Les construccions condicionals i les concessives», dins Joan Solà et alii (2002, III: 2979-3025).
- Sinner 2004: Carsten SINNER, *El castellano de Cataluña. Estudio empírico de aspectos léxicos, morfosintácticos, pragmáticos y metalingüísticos*, Tübingen, Max Niemeyer.
- 2005: Carsten SINNER, «Pronombres incompatibles en castellano», dins Juan Cuartero Otal / Gerd Wotjak (ed.), *Algunos problemas específicos de la descripción sintáctico-semántica*, Berlín, Frank & Timme, 273-288.
- Solà et alii 2002: Joan SOLÀ / Maria-Rosa LLORET / Joan MASCARÓ / Manuel PÉREZ SALDANYA (dir.), *Gramàtica del català contemporani*, 3 vol., Barcelona, Empúries.
- Solana 2006: Teresa SOLANA, *Un crim imperfecte*, Barcelona, Edicions 62.
- 2007: Teresa SOLANA, *Mord auf katalanisch. Ein Barcelona-Krimi*, trad. de Petra Zickmann, Múnic, Piper.
- 2008: Teresa SOLANA, *Un crimen imperfecto*, trad. de Teresa Solana, Barcelona, Debolsillo.
- Torrent-Lenzen 2005: Aina TORRENT-LENZEN, «Indexicalitat i comunicació verbal d'emoció en català», dins *Estudis de llengua i literatura catalanes*, L. *Miscel·lània Joan Veny*, 6, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 257-284.
- WordReference.com: WORDREFERENCE.COM [consulta en línia (29-VII-2009): <http://forum.wordreference.com/showthread.php?t=302156>].

